

Dr. Celler Tibor

Jelena Petrović-Njegoš, Olaszország királynéja

A minden montenegrói uralkodó legjelentősebbikének számító és legtovább regnáló I. Miklós fejedelemnek (knjaz Nikola, 1841–1921), majd királynak igencsak komoly lelki megrázkódtatást jelenthetett, hogy montenegróiként (!), férfiként és nem utolsósorban örökös után áhítózó koronás főként is felesége, Milena királyné kezdetben rendre csak leánygyerekeket hozott a világra. A 12 gyermek közül kilenc volt a lány és a várva várt fiúörökösök csak a végén érkeztek!

Mielőtt a hercegnők férjhez mentek volna Európa udvaraiba, sok fejtörést okoztak apjuknak: „Mit tegyek én ennyi leánygyerekkel?” – tette fel magának a kérdést Miklós fejedelem. Abbéli gondjában, hogyan is házasítsa ki Zorkát, Milicát, Stanát, Ilonát, Máriát, Annát, Xéniát és Verát, a fejedelem nem is sejtette, hogy leánygyermekai nagy és megoldhatatlan probléma helyett diplomáciájának utánozhatatlan erejű fegyvereivé válnak.

Bizonyos tekintetben Miklós montenegrói király lányai többet tettek Európa eme hajdanvolt kicsiny királyságának dicsőségéért és hírnevéért, mint az összes férfi képviselője együttvéve.

Miklós király négy lánya kitörölhetetlen nyomokat hagyott a szerb, az orosz és az olasz udvar életében. Személyes dicsőségük és értékrendjük messze elütött a korabeli montenegrói nőről alkotott vélekedéstől. A családi házakból szinte ki sem mozduló montenegrói asszonyoknak ebben az időben szinte kivétel nélkül csak a gyermeknevelés és a háztartás vezetése jutott osztályrészül. A királylányok személyisége viszont a saját útját egyedül járó modern nő képét vetíti elének. Abban az időben a (még inkább) patriarchális szemléletű hegylakók igencsak rosszállással tekintettek a király lányainak szabados viselkedésére és megjelenésére.

Ám mielőtt a sors ki nem forogta a hercegnők igencsak fényesre sikeredett partijait, a király 1882-ben a Szkadári-tóban elhelyezkedő Vranjina-szigeten egy kolostor építtetésébe kezdett, mellette udvarházzal és egy őrtoronnyal. A tervek szerint a hercegnőknek szerzetesnőként kellett volna itt leélniük további életüket.

A Fekete-hegyek hercegnői a cári udvarban

A szegény és Európában szinte névtelenek számító fejedelmi család életében mérföldkőt jelentett, amikor Zorka, Milica, Stane, Mária és Ilona felvételt nyert a szentpétervári elitiskolába, a Szmolnij leánynevelő intézetbe. A híres líceumban több európai udvar kékvérű kisasszonyai részesültek oktatásban. A szigorú, kolostori körülmények között nevelt úrleányokat előkelő viselkedésre, jó modorra, istenfélő életre és különböző tudományokra nevelték.

II. Sándor orosz imperátornak a Miklós fejedelem és Montenegró irányába megnyilvánuló különleges figyelmének köszönhetően, a hercegnők a Szmolnij intézetben külön cári lakosztályokat, drága ruhatárat valamint hintóhasználati jogot kaptak, emellett lehetőséget, hogy megjelenjenek az udvari rendezvényeken.

Ilonáról már gyermekkorában feljegyezték, hogy rajongott a természetért, és imádta a virágokat, kedvence a ciklámen volt. Szülőföldje kultúrája és hagyományai élete végéig mély benyomást tettek rá és a költészet is már korán felkeltette az érdeklődését. Akárcsak testvérei, ő is híres volt olykor megnyilvánuló makacsságáról.

Olaszország és Albánia királynéja, Etiópia császárnéja

A nők közül kétségkívül Miklós fejedelem ötödik lánya, Ilona (Jelena, 1873–1952) kötötte a legjobb házasságot, hiszen egy elmaradott kis ország hercegnőjéből házassága révén Olaszország és Albánia királynéja valamint Etiópia császárnéja lett!

I. Umberto olasz király felesége, Margit királyné saját maga keresett feleséget legidősebb fia, Viktor Emánuel trónörökös, Nápoly hercege számára. A királyné államérdekből előbb egy jelentősebb uralkodóház leányát szerette volna összeházasítani fiával, konkrétan egy angol és egy dán hercegnő is szóba jött feleségjelöltként. Ezekben a családokban azonban gyakorta előfordult a veleszületett vérzékenység (hemofília), és ezt megelőzendő Margit királyné választása végül az ismeretlen Ilona hercegnőre esett! Más vélemények szerint így próbálta elérni, hogy gyenge fizikumú, beteges fiának életerős gyermekei szülessenek az erős testalkatú hercegnőtől.

Viktor Emánuel trónörökös és Ilona hercegnő először 1895-ben, Velencében találkoztak egy művészeti kiállításon; majd másodszor Oroszországban. Az olasz trónörökös tetszését első látásra megnyerte a tőle jó egy fejjel magasabb montenegrói királylány; így hamarosan hivatalosan is megkérte kezét az édesapjától, Montenegró akkori fővárosában, Cetinjében.

„Az arca szép, a profilja nemes, magas homloka intelligenciát sugároz. Nagy, fekete szeme van, okos és kedves a tekintete. Az orra s arcvonásai finomak, haja dús és selymes. Egyszóval, Heléna hercegnő vitathatatlan méltósággal és szépséggel ruházta majd fel a királyi és királynői rangot Olaszországban” – írta a montenegrói királyi hercegnőről egy korabeli olasz újságíró.

Az esküvőre Ilona hercegnő apósától, I. Umberto olasz királytól gyémánt diadémot és nyakéket, Margit királynétól egyéb ragyogó ékszereket, II. Miklós orosz cártól pedig pompás drágaköveket kapott ajándékba. A menyasszony ruhája vastag fehér selyemből készült, melyet ezüsthímzéssel valamint narancs- és citromvirágokkal díszítettek. Ugyanezekkel a virágokkal volt betérítve a római Santa Maria Maggiore-bazilika padlózata is a felemelő ceremónia alatt. Ilona ettől a naptól igazi olasznak és katolikusnak számított, akit hamarosan egész Olaszország elfogadott és megszeretett.

Politizálás helyett jótékonykodott

1900. augusztus 11-én I. Umbertó király meggyilkolása után III. Viktor Emánuel foglalta el az olasz trónt. Felesége nem szőlt bele politikájába; Ilona királyné legtöbb idejét gyermekeinek szentelte. Saját maga tanította leányait a háztartás vezetésére; és ő maga rendezte be a királyi palotát is.

Híres volt mély humanizmusáról, emberszeretetéről is. Az 1908-as messinai földrengés után a királyné jótékonyági rendezvényeket szervezett a szerencsétlenség áldozatainak megsegítésére. Az első világháború folyamán pedig anyósával, Margit anyakirálynővel személyesen is ápolónőnek állt és ő lett az Olasz Vöröskereszt önkéntes nővéreinek vezetője. Ebben a szerepkörben elmélyült orvosi tanulmányokat is folytatott és széles körű képzettségre tett szert a gyógynövények ismerete terén is. A botanika már ifjúkorában, a montenegrói hegyek között is nagyon érdekelte.

A viláégés után az olasz gazdaság is válságba került, így a közjó érdekében a királyné még saját ékszereinek egy részétől is hajlandó volt megválni. Számos jótékonyági szervezetet alapított és jelentős segítséget nyújtott a súlyos betegek és a rossz életkörülmények között élő anyák számára. Személyes vagyonából egészen haláláig jelentős összegekkel támogatta a szegényeket.

Munkássága elismeréseképpen 1937-ben XI. Pius pápa a Kereszténység Arany Rózsája díjat személyesen adta át a királynénak. Ez a kitüntetés volt akkoriban a katolikus egyház nők számára fenntartott díjai közül a legmagasabb fokozatú.

Miután 1939-ben a nácik lerohanták Lengyelországot, az olasz királyné több ország vezetőjét is személyes levélben figyelmeztette a közelgő veszélyre, és felszólította őket, ha lehetséges, kerüljék el a hadba lépést. Az igazi hatalomtartóval, Mussolinival dacolva menyével, Mária Jozefina trónörökösével együtt Ilona királyné is meggyőződéses pacifista hírében állott.

Harmonikus, kiegyensúlyozott házasság

Bár ifjúkorában keringtek olyan történetek, melyek szerint bizonyos urak jó hírének megvédése érdekében többször is párbajra kényszerültek, az olasz király hitveseként Ilona a feleségek mintaképévé vált. A királyi pár igen szerény életvitelt folytatott, a család visszavonultan élt, rejtve a nyilvánosságtól.

Ilona és Viktor Emánuel különös szenvedélyeknek hódoltak. A király megszállott numizmatikus volt, míg Ilona legkedvesebb foglalatossága a horgászás (több mint húszezer különböző horog volt a birtokában!) és az olvasás volt. A vadászatot viszont mindketten kedvelték.

A királyi pár harmonikus, kiegyensúlyozott kapcsolatából öt gyermek – négy lány és egy fiú született. Másodszülött lányuk, Mafalda hercegnő egy német nagyherceg felesége lett. Miután 1943. szeptemberében III. Viktor Emánuel menesztette a Duce-t és felmondta a németekkel kötött korábbi szövetséget, a nácik ezen úgy állta bosszút, hogy férjével együtt letartóztatták az olasz hercegnőt és a buchenwaldi koncentrációs táborába zárták, ahol a borzasztó körülmények miatt hamarosan elhunyt.

A harmadik királyné, Jolanda pedig III. Borisz bolgár cár felesége lett. Indirekt őt is utolérte a Führer bosszúja. Férjét a nácik előbb megmérgeztették, majd a királyi családot száműzésbe kényszerítették.

Egyetlen fiuk, II. Umberto lett a későbbiekben Olaszország utolsó királya, akit egy máig is kétséges körülmények között megszervezett népszavazás fosztott meg hatalmától.

Száműzve és betegen

1946. május 9-én III. Viktor Emánuel király, engedve a politikai nyomásnak, egyetlen fia javára lemondott az olasz trónról, majd Pollenzo grófjaként feleségével együtt egyiptomi száműzésbe vonult. Barátjuk Faruk király Alexandriában egy külön palotát bocsátott a rendelkezésükre, ám a volt király egészségét az átélt megannyi megpróbáltatás komolyan kikezdte, így hosszas betegeskedést követően a következő év végén elhalálozott. Ilonánál három évre rá rákos daganatot diagnosztizáltak, így gyógykezelésre a franciaországi Montpellier városába költözött, hogy az ottani Saint Cóm klinikán kezeljék. Itt érte a halál 1952. november 28-án. Végakarátának megfelelően a helyi köztemetőben helyezték örök nyugalomra; temetési szertartásán a híres humanista előtt az egész város lerótta kegyeletét. Azóta mind több helyen állítanak emlékművet számára. Fényképe halálának ötvenedik évfordulóján feltűnt az olasz postabélyegeken is.

01 – Ileana királyné még túl az ötvenen is igazi klasszikus szépségnek számított

02 – Államérdekként indult, majd igazi szerelem lett belőle:
III. Viktor Emánuel olasz király és Ilona királyné

03 – Ilona édesanyja, Milena montenegrói királyné

04 – A királyné édesapja, Miklós montenegrói uralkodó

05 – Ilona királyné még túl az ötvenen is igazi klasszikus szépségnek számított

06 – Harmadik lánya, Giovanna III. Borisz bolgár cár felesége lett

07 – Második lánya, Mafalda hercegnő a buchenwaldi koncentrációs táborban végezte

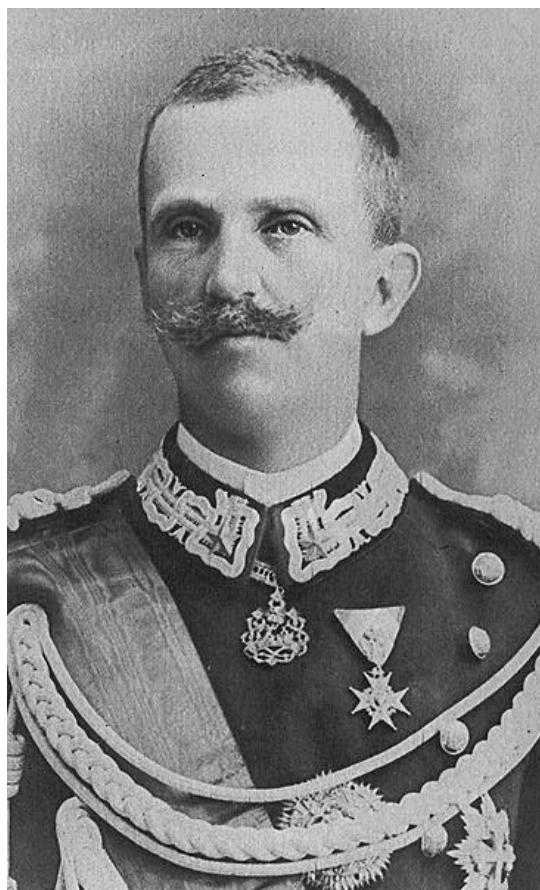
08 – Az ifjú királyné

09 – 2002-ben, halálának 50. évfordulóján még a „republikánus” olasz posta is adózott az emlékének

10 – Egyetlen fia, II. Umberto volt Olaszország utolsó királya

11, 11a – III. Viktor Emánuel olasz király ötven évig élt boldog házasságban feleségével

12, 12a – A király gyakran vitte feleségét sétakocsikázásra

13 - A királyné legalább egy fejjel magasabb volt a férjénél

14 - Sem a király, sem a királyné nem volt hajlandó náci karlendítéssel üdvözölni a Rómába látogató Hitlert

15 - Az idős királyi pár